

УДК 624

**ЗАКОНОДАВЧЕ ТА НОРМАТИВНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БУДІВНИЦТВА
ВИСОКОТЕХНОЛОГІЧНИХ СОЦІОЕКОКОМПЛЕКСІВ В УКРАЇНІ
НА ОСНОВІ КОНЦЕПЦІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ**

*Д.п.н. Ніколаєнко С.М.**, *д.т.н. Савицький М.В.***,
*д.т.н. Беляков В.М.****, *д.т.н. Большаков В.І.***,
*д.т.н. Пшінько О.М.*****, *д.т.н. Федоркін С.І.******,
*к.т.н. Бендерський Ю.Б.***, *Мизніков Д.Г.******,
*к.н.держ.упр. Скрипченко Н.М.*****, *Ковальов Г.М.***

**Громадська Рада освітян і науковців України,*
***ДВНЗ «Придніпровська державна академія будівництва і архітектури»,*
****Придніпровський науковий центр НАНУ і МОНМСУ,*
*****Дніпропетровський національний університет залізничного*
транспорту»,
******Кримська національна академія природоохоронного і курортного*
будівництва,
******НВО «Енергія плюс»*

Актуальність проблематики і постановка задач дослідження.

Збільшення кількості населення на планеті, надмірне споживання ресурсів та різке погіршення стану навколишнього середовища ставлять під загрозу можливість наступних поколінь жити і задовольняти свої потреби хоча б на сучасному рівні. Тому одним з найважливіших та найскладніших викликів сьогодення є нагальна потреба у формуванні такого способу життя, який сприяв би довготривалому та ошадливому розвитку людства.

Населення Землі постійно зростає. Так протягом ХХ століття кількість людей у світі збільшилась вчетверо і нині становить понад 6,8 млрд осіб. Із збільшенням чисельності населення зростають потреби у ресурсах. Світові витрати енергії з 1970 р. збільшилися вдвічі та, за прогнозами фахівців, до 2030 р. мають збільшитися втричі. Вартість енергії постійно зростає, і це стає основним чинником витрат як для виробників, так і для споживачів. За оцінками експертів, така тенденція триватиме і далі.

Зростаюче споживання енергоресурсів спричинює забруднення атмосфери викидами вуглекислого газу (CO₂), що, у свою чергу, призводить до нагрівання атмосфери. Відповідно відбуватимуться кліматичні зміни, що приховують у собі непередбачувані та небезпечні наслідки для Землі.

Викопні джерела енергії становлять 79% усіх енергоносіїв у світі, на поновлювані джерела енергії припадає лише 14%, на ядерну енергію – 7%. Найбільше занепокоєння викликають обмежені запаси природного газу та нафти, які вже у найближчому майбутньому не зможуть покрити зростаючі потреби людства в енергетичних ресурсах.

Дослідження Ради ООН із змін клімату свідчать: щоб уникнути глобальної кліматичної катастрофи, не слід допускати підвищення середньої

температури атмосфери більш як на 2 °С порівняно з доіндустріальним періодом. Для досягнення цієї мети необхідно скоротити викиди CO₂ вдвічі до 2050 р.

Намагаючись знайти адекватну відповідь на цей виклик, на Конференції ООН з питань довкілля і розвитку, що проходила в Ріо-де-Жанейро у 1992 р., світова спільнота прийняла глобальну концепцію виживання людства, яка дістала назву «сталий (збалансований) розвиток».

Перспективним напрямком забезпечення в Україні людей житлом та роботою є будівництво соціоекокомплексів.

На жаль, ідея сталого розвитку ще не набула необхідної актуальності в нашій країні, не знайшла свого втілення ні в державній політиці, ні в соціально-економічній практиці. Тому необхідний аналіз сучасного стану нормативної бази для втілення концепції сталого розвитку при будівництві соціоекокомплексів.

Мета досліджень – аналіз законодавчого та нормативного забезпечення будівництва соціоекокомплексів в Україні на основі концепції сталого розвитку.

Основна частина. Під терміном «високотехнологічний соціоекокомплекс» мається на увазі створене житлове середовище, в якому наукова, освітня, виробнича діяльність людини безпечно і гармонійно інтегрована в природне середовище таким чином, що підтримує вільний, здоровий, всесторонній розвиток людини і відповідально відноситься до майбутніх поколінь.

Сталий розвиток) — процес змін, в якому експлуатація природних ресурсів, напрям інвестицій, орієнтація науково-технічного розвитку, розвиток особи і інституційні зміни узгоджені один з одним і укріплюють нинішній і майбутній потенціал для задоволення людських потреб і устремлень.

Концепція сталого розвитку ґрунтується на п'яти принципах:

1. Людство насправді здатне надати розвитку сталого і довготривалого характеру, щоб він відповідав потребам людей, що живуть зараз, не втрачаючи при цьому можливості майбутнім поколінням задовольняти свої потреби.

2. Наявні обмеження у сфері експлуатації природних ресурсів є відносними. Вони пов'язані з сучасним рівнем техніки і соціальної організації, а також із здатністю біосфери до самовідновлення.

3. Необхідно задовольнити елементарні потреби всіх людей і всім надати можливість реалізувати свої надії на більш благополучне життя. Без цього сталий і довготривалий розвиток просто неможливий. Одна з головних причин виникнення екологічних та інших катастроф – бідність.

4. Необхідно узгодити спосіб життя тих, хто володіє надмірними засобами (грошовими і матеріальними), з екологічними можливостями планети, зокрема щодо використання енергії.

5. Розміри і темпи зростання населення мають узгоджуватися із змінним продуктивним потенціалом глобальної екосистеми Землі.

Таким чином, щоб врятувати цивілізацію від екологічних і соціальних

катастроф, на зміну людині-споживачеві (у гіршому сенсі цього слова), яка домінувала в ХХ столітті, має прийти свідома, соціально відповідальна та екологічно грамотна особистість з енергоефективним мисленням, яка ухвалюватиме рішення з урахуванням їх наслідків для всієї світової спільноти.

Низка теоретиків сталого розвитку вважають, що концепція сталого розвитку є найбільш перспективною ідеологією ХХІ століття, і навіть усього третього тисячоліття, керуючись якою можна забезпечити збалансований розвиток цивілізації.

Стратегії сталого розвитку вже впроваджують на державному рівні більш як 40 розвинених країн світу. При цьому здійснюється кількісне вимірювання індексів сталого розвитку в просторі трьох вимірів (економічного, соціального та екологічного) з метою їх аналізу і надання рекомендацій відповідальним особам, які ухвалюють рішення на найрізноманітніших рівнях. Серед найкращої десятки країн за сталим розвитком є такі: Швейцарія, Канада, Швеція, Норвегія, Фінляндія, Нова Зеландія, Австралія тощо. США знаходиться на 19 місці, Росія – на 48, Україна – на 69 (за даними 2009 р.).

Україна є однією з 179 країн, які прийняли у 1992 р. глобальну стратегію розвитку «Порядок денний на ХХІ століття» та підписала відповідну Декларацію, взявши на себе зобов'язання розробити та прийняти національні стратегії сталого розвитку і втілювати їх у життя. Ось стислий перелік подій, що мали наблизити втілення ідеї сталого розвитку в Україні.

30.12.1997 р. – постановою Кабінету Міністрів України (КМУ) створено Національну комісію з питань сталого розвитку, яка складалась переважно з чиновників за незначного представництва бізнесу і громадського сектора. Її діяльність не принесла суттєвих результатів.

04.09.03 р. – постановою КМУ Національну комісію з питань сталого розвитку ліквідовано.

22.06.05 р. – на розгляд КМУ подано проект Закону «Про Стратегію сталого розвитку». 30.09.05 р. – проект Закону повернуто для перепогодження. 30.12.05 р. – Міністерство економіки запропонувало замість проекту Стратегії сталого розвитку підготувати Концепцію переходу України на принципи сталого розвитку.

16.11.06 р. – проведено спільне засідання Наукової ради Національної академії наук (НАН) України з проблем навколишнього середовища і сталого розвитку та Національного комітету України з програми ЮНЕСКО «Людина і біосфера», на якому обговорено проект концепції переходу України до сталого розвитку, розроблений в ініціативному порядку фахівцями НАН України. 13.12.06 р. – проект Концепції переходу України до сталого розвитку подано до Верховної Ради і Кабінету Міністрів України для подальшого розгляду та затвердження.

24.09.08 р. – Міністерство економіки розробило і внесло на розгляд КМУ:

- проект розпорядження КМУ «Про схвалення Концепції переходу України до сталого розвитку»;

- проект постанови Кабінету Міністрів України «Про утворення Національної ради зі сталого розвитку України».

27.01.09 р. – резолюцією Першого Віце-прем'єр-міністра доручено повернутися до питання після стабілізації економічної ситуації в державі та прийняття Верховною Радою Антикризової програми Уряду.

21.08.09 р. – Указом Президента України утворено Національну раду з питань науки, інновацій та сталого розвитку України.

16.09.09 р. – постановою КМУ утворено Національну раду із сталого розвитку України.

02.11.09 р. – рішенням засідання Національної ради із сталого розвитку України рекомендовано зацікавленим органам виконавчої влади, НАН України та громадським організаціям подати на розгляд Уряду в установленому порядку узгоджений проект Концепції сталого розвитку України з проектом відповідного акта про її схвалення, передбачивши в проекті акта завдання щодо розроблення проекту Стратегії сталого розвитку України.

03.02.10 р. – розпорядженням Президії НАН України затверджено концепцію Цільової комплексної міждисциплінарної програми наукових досліджень НАН України з проблем сталого розвитку, раціонального природокористування та збереження навколишнього середовища.

Одним з результатів програми має стати «послідовна розробка та подання до владних структур проектів Концепції та Стратегії сталого розвитку України та відповідного Національного плану дій» (термін виконання програми 2010-2014 рр.).

Таким чином, можна стверджувати, що в Україні до цього часу, через більш як 17 років після Ріо-де-Жанейро, немає національної стратегії сталого розвитку.

18.05.10 р. – парламентський комітет з науки і освіти ухвалив рішення рекомендувати парламенту для ухвалення в першому читанні законопроект під назвою «Основні положення сталого розвитку України».

Більшого поширення Ідеї сталого розвитку набули на місцевому рівні. Десятки міст України розробили і прийняли власні концепції чи програми сталого розвитку, приєдналися до Ольборгської хартії (1994 р.) «Міста Європи на шляху до сталого розвитку».

Сільське розселення людей (високотехнологічні соціоєкокомплекси переважно плануються для розміщення в сільській місцевості) історично регулювалося і регулюється наступними нормативними документами (Закони України, СРСР, Російської імперії):

1861 р. Маніфест про скасування кріпацтва та проект аграрної реформи.

1917 р. Декрет «Про землю».

1919 р. «Положення про соціалістичне землевпорядкування та про міри переходу до соціалістичного землеробства».

1959 р. Рішення Пленуму ЦК КПРС про необхідність розробки схем районного та внутрігосподарського планування.

1990 р. «Про архітектурну діяльність».

1991 р. Постанова ВР УРСР «про земельну реформу».

- 1992 р. «Про основи містобудування».
- 1994 р. Рішення ВРУ «Про Концепцію Національної програми відродження села на 1995-2005 роки».
- 2000 р. «Про планування і забудову територій».
- 2002 р. «Про Генеральну схему планування території України».
- 2005 р. «Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року».
- 2011 р. «Про Державний земельний кадастр» №361
- 2011 р. «Про ринок земель» №9001-1 (проект)
- 2011 р. «Про регулювання містобудівної діяльності» Закон від 17.02.2011 № 3038-VI, редакція діє з 12.06.2011.
- ДБН України:
- 36 0-92** : 1992 р. Містобудування. Планування і забудова міських і сільських поселень.
- Б. 1-1-93. Порядок створення і ведення містобудівних кадастрів населених пунктів.
- Б. 2.4-1-94: 1994 р. Планування і забудова сільських поселень.
- Б. 2.4-2-94: 1994 р. Види, склад, порядок розроблення, погодження і затвердження містобудівної документації для сільських поселень.
- Б. 2.4-4-95: 1995 р. Генеральні плани сільськогосподарських підприємств.
- Б. 2.4-4-97: 1997 р. Планування і забудова малих сільськогосподарських підприємств та селянських (фермерських) господарств.
- Б. 1.1-6: 2007 р. Склад, порядок розроблення, погодження та затвердження схем планування території району.
- Б. 1.1-7: 2007 р. Склад, зміст, порядок розроблення, погодження та затвердження схем планування території сільради.
- Б. 2.2-2-2008 р. Склад, зміст, порядок розроблення, погодження та затвердження науково-проектної документації щодо визначення меж та режимів використання зон охорони пам'яток архітектури та містобудування.
- Б. 2.2-3-2008 р. Склад, зміст, порядок розроблення, погодження та затвердження історико-архітектурних опорних планів, спеціальної науково-проектної документації для визначення історичних ареалів населених місць України.
- Б. 1.1-9: 2009 р. Склад, зміст, порядок розроблення, погодження та затвердження генеральних планів сільських населених пунктів.
- Впровадження методології сталого розвитку в будівництві можливе через Оцінку Життєвого Циклу об'єктів будівництва (англ. Life Cycle Assessment, LCA) – це метод дослідження і розрахунку впливу на оточуюче середовище (environmental footprint), товаром, виробництвом або послугою.
- В життєвий цикл продукту включається:
- видобуток сировини, натуральних матеріалів;
 - обробка матеріалів;
 - виробництво товару;
 - транспортування і розповсюдження;
 - використання;

обслуговування;
переробка, повторное використання;
захоронення відходів.

Професіональні будівельники можуть:

Разробити модель вичерпного циклу будівельного об'єкту в оточуючому середовищі;

Розрахувати, скільки енергії і вихідних матеріалів буде використано, скільки твердих, рідких, газоподібних відходів буде створено на кожній стадії життєвого циклу товару;

Порівняти вплив на оточуюче середовище використання того або іншого матеріалу, компонента, технології в рамках конкретного проекту;

Найти ціноєфективні Зелені матеріали або продукти;

Оцінити допустимі границі параметрів будівельних матеріалів і компонентів для конкретного проекту;

Вибрати матеріал, компонент або технологію, використання яких переважно завдяки впливу на оточуюче середовище.

Потенціально LCA стане потужним інструментом розробки законодавства про природовикористання в сфері будівельного бізнесу.

Використання методу LCA має на увазі включення його в інші інструменти будівельного проектування: в стандарти зеленого будівництва і рейтингові системи.

Найбільш розповсюджені рейтингові системи LEED и BREAM уже включили метод Оцінку Життєвого Циклу будівель в свої стратегії.

В Російській Федерації уже розроблено ГОСТ Р ИСО 14040-99-«Оценка жизненного цикла».

Нажаль, Україна не має ні концепції Зеленого будівництва, ні нормативної бази, яка регулює питання Оцінки Життєвого Циклу, що є складовою концепції Сталого розвитку.

Висновки. На основі аналізу стану нормативної бази, що регулює питання Сталого розвитку суспільства, Зеленого будівництва, Життєвого циклу будівельних об'єктів, будівництва високотехнологічних соціоєкокомплексів в сільській місцевості встановлено наступне:

1. Україна є однією з 179 країн, які прийняли у 1992 р. глобальну стратегію розвитку «Порядок денний на XXI століття» та підписала відповідну Декларацію, взявши на себе зобов'язання розробити та прийняти національні стратегії сталого розвитку і втілювати їх у життя. В Україні до цього часу немає національної стратегії сталого розвитку.

2. Насьогодні існує нормативна база, яка дозволяє будівництво високотехнологічних соціоєкокомплексів в сільській місцевості.

3. Україна не має ні концепції Зеленого будівництва, ні нормативної бази, яка регулює питання Оцінки Життєвого Циклу, що є складовою концепції Сталого розвитку